Fiillerde Kip ve Kişi: Fiil Eklerinin Cümleye Kattığı Anlam

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Kip:** Fiilin bildirdiği işin zamanını ya da tasarlanma biçimini gösteren ektir. **Kişi ekleri** işi kimin yaptığını bildirir: gel-di-**m**, gel-iyor-**sun**, gel-ecek-**ler**.
- **Haber (bildirme) kipleri:** görülen geçmiş (-dı: geldi), duyulan/öğrenilen geçmiş (-mış: gelmiş), şimdiki zaman (-yor/-makta: geliyor), gelecek zaman (-acak: gelecek), geniş zaman (-r/-ar/-ır: gelir).
- **Dilek (tasarlama) kipleri:** istek (-a/-e: geleyim), şart / dilek-şart (-sa/-se: gelse), gereklilik (-malı/-meli: gelmeli), emir (gel, gelsin, gelin). Dilek kipleri işin yapılmasının istendiğini, bir koşula bağlandığını ya da gerektiğini bildirir.
- **Olumsuzluk** eki -ma/-me (gelmedi), **soru** eki mı/mi (geldi mi?) fiile yeni anlam katar. **Birleşik zamanlı fiillerde** ek fiil kullanılır: hikâye (-dı: gelmişti, geliyordu), rivayet (-mış: geliyormuş), şart (-sa: geldiyse, gelirse).
- Kip seçimi anlatımı etkiler: masal ve fabllarda duyulan geçmiş (-mış) aktarılan bir olay havası; görülen geçmiş (-dı) tanıklık; gelecek zaman tahmin ve plan; istek ve gereklilik kipleri kararlılık, dilek ve öğüt bildirir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Aşağıdaki fiillerin kipini ve kişisini yazınız.
a) okudum
b) gelecekler
c) yazmalısın
d) gidelim

2 Aşağıdaki fiillerden hangisi **dilek (tasarlama)** kiplerinden biriyle çekimlenmiştir?

A) yazdı B) yazıyor C) yazacak D) yazmalı E) yazar

3 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.
( ) "Gelmiş" fiili duyulan geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiştir.
( ) "Okuyalım" fiili emir kipiyle çekimlenmiştir.
( ) "Görürsün" fiili geniş zaman kipiyle çekimlenmiştir.
( ) "-sa/-se" şart kipinin ekidir.

4 "Bu akşam bize gelsen çok sevinirim." cümlesindeki "gelsen" fiili hangi kiple çekimlenmiştir?

A) Şart (dilek-şart) kipi
B) İstek kipi
C) Gereklilik kipi
D) Emir kipi
E) Geniş zaman

5 "Bitir-" fiilini istenen kip ve kişilerde çekimleyiniz.

a) gelecek zaman, 1. çoğul
b) gereklilik, 3. tekil
c) şimdiki zaman, 2. çoğul
d) istek, 1. tekil

6 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil **olumsuz** ve **soru** biçimindedir?

A) Ödevini bitirdin mi?
B) Ödevini bitirmedin.
C) Ödevini bitirmelisin.
D) Ödevini bitirsen iyi olur.
E) Ödevini henüz bitirmedin mi?

7 "Toplantıya herkes zamanında gelsin." cümlesindeki fiil hangi kip ve kişidedir?

A) İstek kipi, 1. tekil kişi
B) Emir kipi, 3. tekil kişi
C) Şart kipi, 3. tekil kişi
D) Gereklilik kipi, 2. tekil kişi
E) Geniş zaman, 3. tekil kişi

8 Haber kipleri ile dilek kipleri arasındaki farkı birer örnek fiil vererek açıklayınız.

9 Aşağıdakilerden hangisi **duyulan (öğrenilen) geçmiş zaman** kipiyle çekimlenmiştir?

A) Komşumuz yeni bir eve taşındı.
B) Komşumuz yeni bir eve taşınıyor.
C) Komşumuz yeni bir eve taşınmış.
D) Komşumuz yeni bir eve taşınacak.
E) Komşumuz yeni bir eve taşınmalı.

10 "Her sabah erkenden kalkar, yürüyüşe çıkarım." cümlesinde fiillerin geniş zamanla çekimlenmesi cümleye hangi anlamı katmıştır?

A) Eylemin konuşma anında yapılması
B) Eylemin başkasından duyulması
C) Eylemin gerekli olması
D) Eylemin bir koşula bağlı olması
E) Eylemin alışkanlık hâline gelmiş olması

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 "Bey, avdan eli boş dönmek istemiyordu. 'Şu tepeye bir çıkayım, belki bir ceylan görürüm.' diye düşündü. Ormanın derinliklerine girdi. Arkasından gelen yoldaşı seslendi: 'Beyim, hava kararmadan dönmeliyiz; kurtlar ortaya çıkarsa işimiz zor olur.' Bey gülümsedi: 'Sen korkuyorsan dön, ben yarın dönerim.'"
Bu parçada kullanılan aşağıdaki fiillerin kiplerini yazınız.
a) çıkayım
b) dönmeliyiz
c) çıkarsa
d) dönerim

12 "Bey, avdan eli boş dönmek istemiyordu. 'Şu tepeye bir çıkayım, belki bir ceylan görürüm.' diye düşündü. Ormanın derinliklerine girdi. Arkasından gelen yoldaşı seslendi: 'Beyim, hava kararmadan dönmeliyiz; kurtlar ortaya çıkarsa işimiz zor olur.' Bey gülümsedi: 'Sen korkuyorsan dön, ben yarın dönerim.'"
Bu parçada fiillerin kiplerinden hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Yoldaşın sözlerinde bir gereklilik de bir koşul da yoktur.
B) Beyin isteği istek kipiyle yansıtılmıştır.
C) Yoldaşın endişesi gereklilik ve şart bildiren fiillerle aktarılmıştır.
D) Olaylar görülen geçmiş zamanla anlatılmıştır.
E) Beyin son sözünde geniş zaman kullanılmıştır.

13 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **birleşik zamanlı** bir fiil vardır?

A) Film yarın başlayacak.
B) Film başladı.
C) Biz geldiğimizde film çoktan başlamıştı.
D) Film başlasın.
E) Film başlıyor.

14 Aşağıdaki fiillerde belirtilen birleşik zaman doğruysa D, yanlışsa Y yazınız.

( ) geliyordu – şimdiki zamanın hikâyesi
( ) okumuşmuş – duyulan geçmişin rivayeti
( ) gittiyse – görülen geçmişin şartı
( ) yazacaktı – gelecek zamanın rivayeti

15 "Eğer yarışmayı kazandıysan bütün okul seninle övünür." cümlesindeki "kazandıysan" fiiliyle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Gereklilik kipiyle çekimlenmiştir.
B) Emir kipiyle çekimlenmiştir.
C) Basit zamanlı istek kipidir.
D) Görülen geçmiş zamanın şartı olan birleşik zamanlı bir fiildir.
E) Duyulan geçmiş zamanın hikâyesidir.

16 "Bu yolu hep birlikte yürüyelim, kimse geride kalmasın." cümlesinde kullanılan kipler aşağıdakilerin hangisinde doğru sırayla verilmiştir?

A) Emir – istek
B) İstek – emir
C) Gereklilik – şart
D) Şart – istek
E) Geniş zaman – emir

17 "Bir gün bir tilki, ormanda aç aç dolaşıyormuş." cümlesini önce **görülen geçmiş**, sonra **gelecek zaman** kipiyle yeniden yazınız. Kip değiştikçe anlatımın nasıl değiştiğini açıklayınız.

18 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **gereklilik** anlamı, gereklilik kipi eki kullanılmadan sağlanmıştır?

A) Bu kitabı mutlaka okumalısın.
B) Bu kitabı okuyayım.
C) Bu kitabı okusan iyi olur.
D) Bu kitabı okuyacağım.
E) Bu kitabı mutlaka okuman gerek.

19 "Kış gelmeden odunları toplamalı, ambarı doldurmalıyız." cümlesinin anlamına kip bakımından en uygun açıklama aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yapılması zorunlu görülen işler sıralanmıştır.
B) Geçmişte yapılmış işler anlatılmıştır.
C) Başkasından duyulan işler aktarılmıştır.
D) Alışkanlık hâline gelmiş işler anlatılmıştır.
E) İşlerin yapılması bir koşula bağlanmıştır.

20 "Yolda kalırsak birbirimize destek oluruz." cümlesinde "kalırsak" fiilinin çekimini (kip, birleşik zaman, kişi) çözümleyiniz.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 I. "Yarın erken kalkmalıyım."
II. "Keşke erken kalksaydım."
III. "Erken kalkayım da işlerimi bitireyim."
IV. "Saate bakınca anladım: Çok erken kalkmışım."
Bu cümlelerde kullanılan kiplerin bildirdiği anlamlar sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) İstek – koşul – gereklilik – gelecek
B) Gereklilik – koşul – emir – duyulan geçmiş
C) Emir – istek – istek – tahmin
D) Gereklilik – pişmanlık/dilek – istek – sonradan fark etme
E) İstek – pişmanlık – gereklilik – kesinlik

22 "Kahraman yedi gün yedi gece yol yürümüş, sonunda bir pınar başına varmış. Orada ak sakallı bir ihtiyar oturuyormuş."
Bu parçada fiillerin aynı kiple çekimlenmesinin anlatıma katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olayların gelecekte gerçekleşeceğini bildirmek
B) Olayların anlatıcı tarafından başkasından duyulup aktarıldığı hissini vermek
C) Olayları bir koşula bağlamak
D) Okurdan bir şey yapmasını istemek
E) Olayların şu anda gerçekleştiğini göstermek

23 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil, **hem** olumsuzluk eki **hem** birleşik zaman eki almıştır?

A) O gün kimse bize yardım etmiyordu.
B) O gün kimse bize yardım etmedi.
C) O gün herkes bize yardım ediyordu.
D) O gün kimse bize yardım etmesin.
E) O gün kimse bize yardım etmez.

24 "Dede Korkut gelse, bu davayı o çözerdi." cümlesinde "gelse" ve "çözerdi" fiilleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) İkisi de gereklilik kipiyle çekimlenmiştir.
B) "Gelse" istek, "çözerdi" gelecek zamanla çekimlenmiştir.
C) "Gelse" şart kipiyle, "çözerdi" geniş zamanın hikâyesiyle çekimlenmiştir.
D) "Gelse" emir, "çözerdi" duyulan geçmiş zamanla çekimlenmiştir.
E) İkisi de basit zamanlı haber kipidir.

25 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde geniş zaman kipi, **her zaman geçerli genel bir yargı** bildirmektedir?

A) Yarın sana mutlaka uğrarım.
B) Her sabah erkenden kalkarım.
C) Su, deniz seviyesinde yüz derecede kaynar.
D) Bu işi bitirirsem biraz dinlenirim.
E) Bana bir bardak su verir misin?

26 Bir fabl, geniş zaman ve gereklilik kipleri kullanılarak şöyle bitirilmiştir: "Açgözlü olan, elindekini de yitirir. İnsan sahip olduklarının değerini bilmelidir." Bu kiplerin fablın öğüt bölümüne uygunluğunu açıklayınız.

27 "Toplantıya katılamayacağını bilseydim, seni beklemezdim." cümlesinde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Konuşan, karşısındakini hiç beklememiştir.
B) Karşısındaki kişi toplantıya katılmıştır.
C) Konuşan, gelecekte kimseyi beklemeyecektir.
D) Konuşan, toplantıya katılmayı planlamaktadır.
E) Konuşan, karşısındakinin gelmeyeceğini bilmediği için onu beklemiştir.

28 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **istek** kipi kullanılmıştır?

A) Bu akşam kitap okumalıyım.
B) Bu akşam biraz kitap okuyayım.
C) Bu akşam kitap okursam uykum gelir.
D) Bu akşam kitap okuyacağım.
E) Bu akşam kitap oku.

29 "Sen haklıymışsın; o yol gerçekten kısaymış." cümlesinde "-mış" ekinin cümleye kattığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

A) Durumun gelecekte gerçekleşecek olması
B) Durumun gerekli görülmesi
C) Durumun bir koşula bağlanması
D) Konuşanın durumu sonradan fark etmesi ya da öğrenmesi
E) Durumun her zaman böyle olması

30 Bir destan kahramanının ağzından **üç cümle** yazınız. Birinci cümlede istek, ikincisinde gereklilik, üçüncüsünde şart kipi bulunsun.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**